

Što bi bila hrvatska književnost bez Ive Frangeša (1920 - 2003), bez njegove "Povijesti hrvatske književnosti" (1987), s nadopunama u njemačkom izdanju (1995)? Veći kaos nego što jest.

Njegova treća posthumna knjiga - a prve dvije bile su: "Riječ što traje" (2005) i "Moj Tadija" (2006) - živući je argument u prilog Frangešova značaja i njegove predanosti dvjema osnovnim vrijednostima: ljepoti riječi i slobodi.

U paraboli, koja seže od Ivana Mažuranića ("Mažuranić klasik", '64) do spomenute posvete prijatelju Tadijanoviću, Frangeš je predano "detektirao" prožimanja pučke i visoke književnosti, tražeći im podudarnosti u i iz jezika. Još dok je "teorija citatnosti" bila apstrakcija ovaj je teoretičar iznalazio poveznice Mažuranićeva epa sa stvarnosnom prozom, odnosno putopisom "Pogled u Bosnu" (1842) njegova brata kovača Matije Mažuranića.

I opet, u pjesmama Tadijanovića pronalazio je stvarnosne odjeke, u pismima njegovih bližnjih ili njima, npr. ocu. Na površini književne rijeke pratio je sitne virove, bez kompleksa male književnosti, s uvjerenjem da duhovnost i količina ne ograničavaju izuzetnosti i iznimke.

Frangešovim riječima: "Kao što Hektorović unosi narodne pjesme u svoj umjetnički tekst, čini to i Relković. Pobude su različite, i vremena su različita, ali jedno je zajedničko: međusobno prožimanje usmenog i umjetničkog stvaranja, osobina tipična za niz razdoblja hrvatske književne povijesti. Umjetni dio tog stvaranja drži se evropskih puteva, ali čuva regionalno obilježje" ("Slavonija kao književna tema").

Temeljna poveznica usmenog i umjetničkog jest jezik, koji se u nekim od primjera tek konstituirao, tražeći uporišta u usmenome, a koja nije mogao zadobiti u službenoj upotrebi ili slobodnoj

ČITANJA Treća posthumna knjiga Ive Frangeša

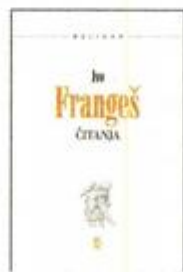
Rasprave, eseji i kritike glasovitog teoretičara

kodifikaciji. Nimalo slučajno, kad se vratio svojoj omiljenoj, takorekuć životnoj temi, u "Zapisu o Matošu", Frangeš uz pomoć novele "Camao" proniče književni postupak, ali jednako tako zablude književne kritike i historiografije.

U spomenutoj noveli, majka piše sinu K. da je njegov znanac Š. ubio učiteljicu J-ovu. Listajući "tadašnje" novine, Frangeš otkriva da je taj znanac postojao i prezivao se Šviglin, dok je učiteljica bila Jerneja. Na ovakvo otkriće pristalice "apsolutnog

realizma radosno će uskliknuti". No, Frangeš nastavlja: "Na njihovu žalost, to samo svjedoči da se događaj u zbilji odista odigrao; a je li se "odigrao" i u umjetnosti - što je ovdje jedino važno! - pokazuje nastavak teksta. Jer on akterima tužne zgode, i zgodi samoj, daje umjetnički, estetski užitak".

To je, eto, nužni kriterij prema kome je Ivo Frangeš sagradio svoje književno-povijesno i esejističko djelo, kriterij koji je na snazi od Aristotelove "Poetike", prema kojoj vjerojatno

IVO FRANGEŠ
Čitanja
Priredio Krešimir Nemeč, Matica hrvatska, Zagreb MMXVII.

Priredivač Krešimir Nemeč s naslovom je ciljao na širinu Frangešova čitanja, ali i na njegovu misaonost i dubinu

i istinito smiju zamijeniti mjesta ispod ruke umjetnika riječi. A od takvih je i sam Frangeš, koji je s istim kriterijem, od 1955., vodio ne samo Katedru za noviju hrvatsku književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu, već i suvislu misao o nacionalnoj književnosti. I identitetu.

Napokon, najradije je slijedio Kombolov model "na tragu Croceova intuicizma", zanemarujući prethodnika na Katedri, Barca, i njegovu "veličinu malenih". Oslanjao se na divove hrvatskog jezika, "jezika" u množini, ali isto tako uvažavao inovatore, poput Ulde-rika Donadinija, napomenuo je priredivač "Čitanja", akademik Krešimir Nemeč, u "barthesovski" naslovljenom uvodu: "Užitak u čitanju".

S takvim naslovom Nemeč je ciljao na širinu Frangešova čitanja, ali i na njegovu misaonost i dubinu. Napokon, kad književni povjesničar Frangeš, nimalo slučajno ističe ulogu Braudela u historiji Mediterana, oživljava njegovu pretpostavku o zbrajanju i traženju kopnenih i pomorskih puteva, posvajajući je. Ti putevi vode u legendu o dolasku Slavena i Hrvata do skrajnje, vodene granice. Ali isto tako do drugog, sasvim novog putovanja, koje baš odavde, s njima počinje.

Knjiga "Čitanja" podijeljena je na "Rasprave i eseje", s jedne, te na kritike i oglede, pod naslovom "Pisci i knjige" (Paljetak, Fabrio, Slavko i Stjepan Mihalić, Šop i drugi), s druge strane. Jedinstvenom ih čini autorova posvećenost pisanoj riječi i beskrajna vjera u nju.

A kada bih morao pročitati samo jedan tekst iz knjige, onda bi to bilo "Pravo na priču", "ljubavna" posveta Ivi Andriću u esejističkom remek-djelu iz 1993. Jer, Frangeš nije "samo" "konstruirao temelje našega književnog kanona", već mu je dodavao ljepotu i mudrost. ■